

FEDERIKO KRUTWIG-EN HILETA ZIBILEAN

FEDERIKO KRUTWIG-EN HILETA ZIBILEAN

*Derioko hilerrian,
1998-XI-17*

*Jean Haritschelhar,
euskaltzainburua*

Gogo eta kultura zabaleko euskaltzainkidea joan zaigu; hemen gaude, haren gorputzaren inguruan euskaltzain gehienak eta haren adiskideak, Federiko Krutwig Sagredori azken agurraren egiteko.

Kultura zabaleko gizona: 1921eko maiatzaren 15ean Getxon sortua, letra klasikoe-tan hezia izan zen, greko-latindar ikasketak zirela orduko jende jakintsuen egiazko kultura. Orduz geroz eta beti fidelki Greziari bereziki erakutsi dio bere atxikimendua Federiko Krutwigek. Alabainan, gure zibilizazioaren ama da Grezia. Greziar filosofoen pentsaeran edan dezake bakoitzak eta edan du gure adiskideak, xurgatuz Rabelais-ek deitzen zuen "la substantifique moelle", hots, muina, mami hoberena.

Greziari Krutwigek eskaini dion maitasuna, Greziak ordaindu dio nasaiki, gomitatuz eta ohorezko medailak eta diplomak emanaz bere ezagutzaren erakusteko.

Greziatik heldu zaigun bigarren erakaspena demokrazia da eta demokraziaren errespetua, demokraziak sortzen baititu jendeen arteko harremanak, demokraziaren errespetuak gizartearen bizi-molde baketsua. Ongi bazakien hori Federiko Krutwigek, bere bizi guzian aski jasan baitu erbestearaino demokraziaren eskasa.

Kultura zabaleko gizona: hain zuzen hogeita sei urtez erbestean egonik, harat-hu-natetan ezagutu ditu Frantzia, Belgika, Alemania, Suitza, Italia, erresuma horien hizkuntzak ikasten zituela. Batetik bertzera zabilan, deus trabarik gabe. Lekuko naiz enekin maite baitzuen euskaratik frantsesera lerratzea, bereziki frantses literatura aipatzen genelarik.

Irakurle amorratua zen, eta hainbertze hizkuntza jakinez hedatu, zabaldu du bere kultura, ez baitzen harentzat hizkuntza mugarik. Idazle nasaia ere, luma zorrotza noski, hemerretzi liburu idatzi ditu, hamaika euskaraz, zazpi espainieraz eta bost frantsesez: uztza ederra.

Nahi nuke orain aipatu Federiko Krutwigen eragina Euskaltzaindian. Gazterik sartu zen urgazle gisa, Azkueren hegalpean, 1942-an, 21 urte zituela, orduan euskara zokor-tatua, zangopilatua, debekatua zelarik, Euskaltzaindia katakunbetan.

Krutwigi zor diogu Euskaltzaindiaren berriztatzea. Euskaltzain oso izendaturik 1947ko azaroaren 29an, 26 urte zituela, proposatu zuen hamabitik hemezortzira gehitzea euskaltzainen kopurua, orduan sartu zirela lau euskaltzain berri Iparraldetik: Lafitte,

Saint Pierre apezpikua, Dassance eta René Lafon Bordeleko Unibertsitateko katedraduna. Alabainan, Krutwigen ametsa zen idatz-hizkuntza bat sortzea, oinarritzat hartuz lapurtera klasikoa. Aspaldiko hizkuntz politika, Champion-Broussainen txostenetik hasiz, Azkueren gipuzkera osotua, Krutwigen lapurtera klasikoa eta Arantzazuko biltzarraren erabakiak arte. Belaunaldiz belaunaldi euskara batu baten beharra senditu da, oraiko belaunaldiak betetzen duela aitzinekoen ametsa. Badakigu ez dela beti ados izan gurekin Federiko Krutwig, nahiz ikusten zuen ematen genituen urratsak onargarriak zirela, beti demokratikoki hartu baititugu erabakiak eta egin zoazkoten proposamenak. Demokraziak bere eginbideak ere baditu.

Hogeita sei urtez erbestean egon arren eta, beraz, Euskaltzainditik urrundurik, ez du sekulan Euskaltzaindiak Krutwigen ordezkorik izendatu, are gutiago ondokorik. Betetzen zuen aulkia hutsik egona da eta 1978an Euskal Herriratu zelarik orduko euskaltzainburuak, Aita Villasantek agurtu zuen, ongi etorri anaikorrenarekin.

Duela urte bat, hain zuzen 1997ko azaroaren 28an, ene proposamena euskaltzainek onarturik, Euskaltzaindiak eskaini zion Akademiarekilako urre-ezteikari merezi zuen omenaldia, euskaltzain osoek beren artikuluekin hornitua, orotara 422 orrialdeko liburu ederra.

Bururutzen nuen mintzaldia erranez:

“Federiko Krutwig adiskidea: Badu orain 50 urte euskaltzain oso zarela. Zuk ezagutu dituzu lehendabiziko euskaltzainetan hiru bederen: Azkue, Urkijo eta Aita Lhande, horiek oraino bizi baitziren euskaltzain oso izendatua izan zarelarik, eta, hain zuzen, hiru horiek bilkuran zeuden proposatu zenuelarik Euskaltzaindiaren berritzea, hamabi kidearik hemezortzira pasatuz Donostiako Diputazioan 1949ko irailaren 30ean. Azken hogeitaz urte hauetan, zu berriz etorri zarelarik honara, hamalau euskaltzain berri sartu dira Euskaltzaindian, erdia baino gehiago, beraz; zortzi gara 1962-1977 arte horretan sartuak eta Aita Villasante bakarrik 50eko hamarkadan. Zu zara oraiko gazteen, ez hain gazteen eta lehenbiziko euskaltzainen arteko lokarria. Alde batetik, Azkue, Urkijo, Lhande eta, bertzetik, berrikitan sartuak, Xabier Kintana, Patxi Goenaga, Andres Urrutia. Euskaltzaindiaren berriztatzaile lehen, euskaltzain belaunaldien arteko lokarri orain, goresmen zuri bihotz-bihotzetik eta urte askotarako.”

Ez nuen pentsatzen orduan hain laburra izanen zela epea, urte xoil eskas bat. Euskaltzain belaunaldien arteko katea hautsi da Federiko Krutwig lokarri zen heriotzarekin. Euskaltzaindiak bere historiaren orrialde bat itzultzen du. Joan zaigu gogo eta kultura zabaleko euskaltzainkidea.

Bakean dagoela.

FEDERIKO KRUTWIG-N HILETA

Derio, 1998-XI-77

Josu Lavin

GEURE ADISKIDE

En Frederiko Karol Murde Krutwig eta Sagredo jaunari
Euskal Herriko seme
Eurôpêko seme
Munduko seme
izan zaren,
zaren eta
izanen zaren horri

AGUR ETA OHORE

KHAÏRE PHÍLE
KHAÏRE DIDÁSKALE HÊMÔN

KYRIE ARISTÔN AMMÔN

Hê kháris tôn athanátôn theôn éstô metá sũ

Hitzik gabe geratua naiz, Heiko. Hainbertzenarekin, bada, mintza bedi zutaz Axular euskal letren printzea:

“Geure jaun maitea, joan zatzaizkigu lurretik, bainan ez gogotik, eta ez bihotzetik. Ez deraukuzu iguriki”.

Zeren iduritzen zaiku ezen oraino bizi zarela, begien aitzinean zaitugula: eta halatan, hala ba zintugu bezala, mintzatu nahi gatzaizkitzu.

Eta zure prestutasunaz, ohoreaz eta aitzineko eta ondoko fama on famatuaz nork zer erranen du?

Nor da Euskal Herrian alde edo moldez, zordun eta obligatu ez zaitzunik?

Zu izan zara eta izanen zara euskaldunen habea, jabea, sostengua eta euskal graiko fina, naturala eta egiazkoa.

Bada ez duzu zuk ere zeure arrazaz ukhatu, ez zara zeure lein hutik eta ethorkitik hastandu, berhezi eta ez aldaratu.

Utzirik alde batera zure merezimendu handiak, eta Euskal Herriari anhitz occasio-netan egin derauzkiozun zerbitzuak eta endrezuak, naturalezak berak ere anhitz donu, dohain eta abantail suertez dotatu, hornitu eta complitu bait zaitu. Adimendu eder bat,

memorio handi bat, eta borondate onera, ohorera eta prestutasunera erori bat, isuri bat eta eman bat eman bait derautzu.

Bainan zertako sartzen naiz ni itsas hondargabe hunetan, zure laudorioen aipamenean? Zure obrak dira bere buruz asko gora mintzo, berak dira bere baithan asko clar eta ozen. Utz ditzadan beraz nik hek, hutsik ez dagidan. Eta iragaiten naizela aitzina, derradan ezen zer ere scriba bait dadi euskaraz, hura guztia, euskaldunen buruzagi bezala, zuri dagokizula, zuri zor zaitzula, eta arrazoineraz orai ere, zuri eskerrak rendatu behar derauzkitzuzula.

Bai ordea joan zara: lekhuz aldatu zara: hemengo aldia egin duzu.

Egia da, hala da. Eta aldeaz damu dut, eta aldeaz atsegin. Damu, zeren ez bait zaiku nehorri ere handik, guri bezainbat kalte ethorri. Atsegin. Zeren nola ez bait gara bi mendetako eta zuk zeurea, hain ongi, hain ohorezki eta ...iragan bait duzu, esperantza bait dut, jainko-jainkosen compainian zaudela... eta handik helduko zatzaizkigula, eskua emanen deraukuzula: eta arranoak, airean doanean, bere umeetara bezala, zuk ere gure gana, euskaldunon gana, begia edukiko duzula.

Jainkoek hala nahi dutela.

Zure adiskide graiko Triantáphylos Karayannisen hitzez agur derautzugu erran nahi:

Enthyméisthe, Andrés tês Baskônías, hóti to men sôma thnêtòn hápantes ékhomen, katá de tèn eulogfan kai tus epáfnus, kai tèn phê'mên, kai tèn mnê'mên tèn khrónôï symparakoluthúsan athanasfas metalambánomen.

Considerad, gentes de Vasconia, que si por un lado tenemos un cuerpo mortal, por otro, a través del buen decir, de las alabanzas, de la reputación y del recuerdo que nos acompaña en el tiempo, participamos de la inmortalidad.

EUSKAL HERRIAREN IZENEAN

ESKERRIK ASKO, FEDERICO,
ESKERRIK ASKO.

**CEREMONIA CIVIL CELEBRADA CON MOTIVO DEL
FALLECIMIENTO DE D. FEDERICO KRUTWIG SAGREDO**

Cementerio de Derio,

17-XI-1998

Manuel Antonio Federico Etxabe Krutwig

Buenos días. Deseo expresaros mi más sincero agradecimiento a todos cuantos habéis acudido a despedir a mi tío. Muchas gracias. Eskerrik asko.

FEDERIKO KRITWIG-EN HILETA ZIBILEAN

Derioko hilerrian, 1998-XI-17

Xabier Amuriza, euskaltzain urgazleak kantatuak

Bileran gagoz iraiгаiteko
historiaren plazara,
geroko ikasgai bezala edo
eztanda baten gisara;
zu, Federiko, ahoz ez ezik
burrunda bat izan zara,
garai bateko "Vasconia" edo
garai oroko euskara,
zure irudi joana beti
itzuliko da bistara (bis).

Zure ahotik labe usaina
ateratzen zuen hitzak,
ohore zuri, Federiko, ta
ez agurrik Krutwigentzat.
Zu bezalako trumoiari esker
hartzten du indar ekaitzak;
izan gintezke herri txiki bat,
egon gintezke apaltzat,
izan gintezke nahi dena, baina
anonimoak ez behintzat (bis).

Trumoiak ere eduki arren
tximistortzian sorburu,
errenditzen da herioekin
aurkitzean buruz buru.
Zutaz ez dago esan beharrik
gogoratuko zaitugu,
izkutatzeraz zozen lurrak
nola batuko gaitun gu,
betiko Krutwig, bizia bera
ikusten segiko dugu (bis).